

י"ב בטבת תשע"ו, 24.12.2016

גיליון מס' 489

פרשת ויחי

בין ספר בראשית לחיי קהילה *

מאת הרב עמית קולא, קיבוץ עלומים

* מתוך הדברים שנאמרו על ידי הרב עמית בפתחת כנס המטה השיתופי

סופר המדע הבדיוני הידוע, א' אסימוב, השתמש בעולמות הבדיוניים שברא כדי לחדד שאלות יסוד בהוויה האנושית. אחת מהן נוגעת ביחס שבין חרות הפרט, לבין הרמוניית הקהילה: חברה אנושית מפקחת, יעילה וחסרת מלחמות מול חברה חופשית, זרועת מאבקים, שבה כל האפשרויות פתוחות. באחת מן הפארפוזות שלו הוא משמיע דברי זלזול כלפי המין האנושי חסר השלמות, לעומת ההרמפרודיטים (בעלי חיים וצמחים בעלי מערכת רבייה זכרית ונקבית) המכילים שלמות עצמאית ואינם זקוקים לאחרים.

ואכן האדם נברא יחידי, בחלקו ממנו זכר וממנו נקבה. וכמו במשתה של אפלטון גם חז"ל העירו כי מתחילה היה האדם אנדרוגינוס. אלא שאצל היווני ההפרדה לזכר ונקבה נעשתה כעונש על גאוות האדם, התעצמותו ומרידתו באלים. ואילו על פי היהדות הניתוח, הפרדת צלע צלע לבדה, נעשתה מתוך בקשת מענה למצוקות הבדידות: **לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו... ולאדם לא מצא עזר כנגדו (בראשית ב, ח).** היה זה מהפך ממין שלם למין משתלם, המחפש את החצי החסר, ובה בשעה מוצא מה שלמין המקורי לא היה - חברה. וכך פותח ר' יעקב בעל הטורים (בן המאה ה-14) את ספר הלכות המשפחה שלו - 'אבן העזר': "יתברך שמו של הקב"ה שהוא חפץ בטוב בריותיו שידע שאין טוב לאדם להיות לבדו ועל כן עשה לו עזר כנגדו"...

הצורך האנושי בחברה קדם לפיצול. ועל אף שיש בריבוי פריטים גם יסוד של מריבה וחיכוך - נגדו, יסוד העזר גובר ואולי אף מתעצם על ומתוך ההתנגדות. חכמי הקבלה הצביעו על האות ב' בפתחת התורה, שהיא המספר שניים בגימטריה, כרומזת על העולם שנברא על מנת להשתנות, ועל תפקידה של הזוגיות לשנות את מרכיביה. בשונה מן ההדרכה הזוגית המקובלת: 'אל תנסה לשנות את בן זוגך', יודעים חכמי הסוד כי התא המשפחתי הוא זירה לשינויים. העזר והנגד המבקשים לחיות בהרמוניה, משתנים. העולם והאדם מתפתחים, ולא דורכים במקום. המניע המרכזי לשינוי הוא שהאדם לא חי לבדו אלא בסמיכות ובחיכוך מתמיד עם האחר, ודווקא החיבור עם השונה - האחר, הוא זה שגורם לאדם להשתנות, הוא זה שיוצר יצירה חדשה, הוא זה המחדש חידוש - מביא חיים חדשים לעולם: **על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד (בראשית ב, כד)** וכפירושו רש"י: **לבשר אחד - הולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.**

מי שחושב שהנושא שבו נכתב עד כה הוא זוגיות ומשפחה לא טועה. אבל לא רק. התא המשפחתי, הקשר הזוגי, הוא היסוד הקהילתי הראשון. חלק ממרכיביו, מחוקיו, גם אם לא כולם, מזין גם את חיי הקהילה הגדולה. לכן בטרם נפרד מן המשל אני מבקש לדלות עוד תובנה נוספת. התא המשפחתי הוא אחד המוסדות המסורתיים שקיומו בעידן שלנו עומד תחת מתקפה רבת. בעולם בו קצב השינויים הוא עצום כוורסיות האיפונים כזיפזופ בשלט, היכולת של אהבה, של קשר מונוגמי, של מוסד ישן לשרוד היא מאתגרת מאוד, והיה כבר מי שאמר נישואין הם חוזה לשלוש שנים עם אפשרות הארכה. כשאני מעלה את התפיסה הזו בפני זוגות לפני נישואיהם הם דוחים את הטענה בשתי ידיים, שלא לומר בשאט נפש, אבל לצערנו הסטטיסטיקה היא לטובת הציניקנים - משנה לשנה מתקלפות עוד ועוד קליפות, עד נגיסה בגוף עצמו, ותקוות הנישואין

לשרוד לאורך שנים דועכת. רעיונות של משפחה חדשה, זוגיות אחרת, של נאמנות מוגבלת – צצים ובוודאי לא תורמים לשימורה של התבנית הישנה.

מסתבר, שכדי שלזוגיות יהיה סיכוי לצלוח את העולם המשתנה, יש צורך בעוד משהו מלבד אהבה. אם בפתיחתה של האהבה די בשניים המסתכלים זה בעיני זה ומוצאים שם את תהומות הרגש המתעורר, הרי שבשלב שני אנו זקוקים לשניים המסתכלים יחד אל מושא משותף. אמנם ילדים לא נועדו לתת מזור לחוליי הזוגיות של הוריהם, אבל בלי ספק הצטרפותם לתא המשפחתי מחוללת בו שינוי. האיש נתן את החלק שלו והאשה את החלק שלה וביחד נוצר משהו שלא ניתן למצוא אותו במקום אחר. הזוגיות והתפקידים של השניים – האב והאם, מתעצבים מחדש. אשתי אהובתי היא מעתה לא רק אשתי אהובתי היא גם אם ילדי (וממרומי גילי אוכל לומר שהדבר קורה גם כשנהיים סבא וסבתא...). כדי שהמוסד 'משפחה' ישרוד, הוא זקוק לצידוק פנימי, ללחלוחית של התחדשות. כדי לצלוח עולם של שינויים הדורש את נתינת החשבון בכל בוקר מחדש, משפחה זקוקה לפרויקט שיתבע מן השותפים להביא אליו את המיטב שבהם, והוא זה שיזין את הקשר שבין השותפים באופן קבוע ויצדיק את הקיום בעולם שבו כל החלופות פתוחות. רבי עקיבא בחדות ועומק לשונו, קובע: "איש ואשה – זכו, שכינה ביניהם. לא זכו, אש אוכלתם". האותיות המשותפות לאיש ואשה הן אש. כל אחד מן השותפים צובר אנרגיה ולהט. האש יכולה לחמם ולהניע את העולם, ויכולה לשרוף. הכל תלוי במה שביניהם, באותיות הלא שוות - בי' של האיש ובה' של האשה. אם יכלו לקרבן זו לזו, תמצא בהם השכינה. ואצל חז"ל השכינה היא מיזם המיזמים, היא תכלית התכליות.

לסיום אני מבקש לקחת מן המשפחה לקהילה שלוש תובנות: **צורך** – אדם נברא יחידי וצריך להצדיק את קיומו וערכו ככזה, אבל הוא בודד. הקהילה נותנת מענה לצורך קמאי המנוסח בלשונה של פרשת הבריאה: לא טוב היות אדם לבדו. **שינוי השתנות והתפתחות** – בחיים בקהילה יש יותר מחבר אחד, ורבים בו הרצונות והדעות. המצב של חיכוך מתמיד מאתגר את מרכיבי החברה המבקשים את קיומה. הדבר מחייב את כל אחד מהחברים להרחיב את אופק מבטו, לזכות במשהו גם מעיני חברו, להשתנות ולהתפתח. **האתגר** - הקהילה כמו המשפחה יכולה להיות בית היוצר של העתיד. ככזו עליה לדעת להתמסר למיזם המשותף. מיזם בו החברים תורמים את אותיותיהם המיוחדות לכתיבת הספר הקהילתי. ספר ייחודי שלעיתים מצדיק ועוד יותר מכך מחייה את קיומה של הקהילה.

הרב ד"ר עמית קולא, רב קיבוץ עלומים ושותף בבית המדרש לסטודנטים באוניברסיטת בן גוריון. כיהן כראש ישיבת הקיבוץ הדתי בקיבוץ עין צורים והיה שותף בבית המדרש של הגרעין התורני בלוד. עבודת הדוקטורט שלו – 'תורה לשמה במשנת הרב קוק' עוסקת באתגרי התקופה דרך הפריזמה של לימוד התורה.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il